

Elmúlt egy évtized

Tíz éve, az Országgyűlés döntése nyomán, 2011. január 1-jén megalakult az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal, valamint a Vám- és Pénzügyőrség jogutódja, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV). Az új szervezet honlapján, a nav.gov.hu főmenüjében ez állt: NAV, APEH, VPOP. Ez jól szimbolizálta a szervezet első időszakát: külön álló rendszerek, eltérő platformok. A gyakorlatban manuális ellenőrzési dömping, sok kontaktus, arányaiban kevés találat, hatósági szemlélet.

2011-ben a fókuszban a két korábbi, eltérő informatikai kultúrájú és érettségű szervezet integrációja, az ahhoz szükséges informatikai megoldások gyors megvalósítása, technológiai korszerűsítések álltak. Az új, egységes technológiák honosításának kezdeti szakaszában a tervezőasztalon már ott volt az adattárház-építés, az adatvagyonban rejlő lehetőségek kiaknázása, a párhuzamosságok megszüntetése, az ügyfélszolgáltatások digitalizációs tervei. Az adó- és vámhatósági munkában megérett a helyzet a szemléletváltásra.

Több ügyfél, kevesebb munkatárs

Azóta sok minden változott: 2011-ben még 9 és félezer milliárd forint adóbevéttel kalkulált az állami költségvetés, mára az előirányzat meghaladja a 17 ezer milliárd forintot. A NAV létszáma nagyjából ötezer fővel csökkent, az ügyfelek száma pedig csaknem 25 százalékkal nőtt, ma már 11 és félmillió adószámlát kezel, azon több mint kétmilliárd tételt tart nyilván a hivatal. A feladatok is gyarapodtak, hiszen míg a tíz évvel ezelőtti hatásköri jegyzék alig 900 tételt rögzített, a maiban majdnem 1200 feladat szerepel. Változott az adójogi környezet, ahogy az adómorál szintje is elmozdult a holtpontról.

A mai NAV egészen más képet mutat, mint megalakuláskor: digitálisan elemezhető adatvagyon, innovációi és a jogszabályokban rögzített mozgástér révén a hivatal nyomon követhet szinte minden gazdasági ügyletet. Ugyanakkor nemcsak hatósági eszközökkel, hanem adózást támogató megoldásokkal is ösztönzi a közteherviselésre vonatkozó törvények betartását. Ma már nem arc nélküli hatóságként, hanem a digitális adóztatás innovatív szervezeteként, új stílusban megnyilvánuló gazdasági szereplőként van jelen a

vállalkozások és az állampolgárok mindennapjaiban. Az adópolitika sikerei kétségtelenek, amelyek háttérében, a „gépházban” 18 ezren dolgoznak.

Technológiai és szemléletbeli irányváltás

A fejlődéshez mindenekelőtt szemléletváltásra volt szükség technológiai fronton és az adózók millióihoz való hozzáállásban is. Az addig alkalmazott eszközöktől és gyakorlattól merőben eltérő megoldásokat kellett találni.

A NAV informatikai adottságait érintően sürgős, ugyanakkor hosszan elhúzódó feladat volt az előrendszerek konszolidációja, majd a rendszerstabilizáció megteremtése, amihez az adózói szokások feltérképezésére és elemzésére is szükség volt. Ki kellett alakítani a valós idejű adatszolgáltatásokra épülő rendszereket, a nagy adattömegű adatbázisok összekapcsolását, a realtime-összefüggésvizsgálatok háttérét, és a más szervek rendszereivel való kommunikációt. Mindeközben folyamatosan meg kellett és ma is meg kell felelni az adatkezelési kritériumoknak, biztosítani kell az adatok bizalmas kezelését, sértetlenségét és szigorú jogosultsági rendszerben való, szünetmentes hozzáférést. Összhangot kellett teremteni az új technológiák bevezetése és az emberi kreativitás között.

Az integráció és a technológiai megújulás szükségszerűen egy új szemlélet időszerűségét is jelentette. Megfogalmazódott a célok legfontosabbika, a vállalkozások működőképességének támogatása. Ami közelebről azt jelenti, hogy a közteherviselést nem végzálással kell kényszeríteni, hanem támogató és partneri hozzáállással kell ösztönözni. Nem kizárva azt az ugyancsak fontos célt, hogy meg kell találni és ki kell iktatni a költségvetésnek kárt okozó, csatlárd szándékú szereplőket a gazdaságból. Kulcsfontosságúvá vált a kockázatok időbeni felismerése.

Javult az adózási fegyelem

Mint azt az elmúlt évek igazolták, az ügyfélkapcsolatokban és az adózókkal való kontaktusokban ma már az együttműködő, partneri megközelítésnek van létjogosultsága. Ez magában foglalja az ügyfélcentrikus folyamatszervezést, a szolgáltatások folyamatos fejlesztését, az adózói életutak

nyomon követését és az ebből adódó információkra épülő differenciálást is. Az ösztönzésnek több területen is dominálnia kell: a kezdő vállalkozások mentorálásában, a hibákat nem szándékosan elkövetők támogatásában, az adminisztrációs terhek minimalizálásában, az intenzív és érthető hivatali kommunikációban. A szemléletváltás jelentős hatással volt az ügyfelek jogkövetésére, így a költségvetési bevételek biztosítására is. Javult az adózási fegyelem. Jó példa erre, hogy több mint ötödével csökkent az elmúlt évben a NAV vizsgálatai nyomán megállapított nettó adókülönbözöt 2019-hez képest.

A partneri hozzáállás beépült a NAV rendszerébe, amit új eljárási intézmények alapoznak meg. 2015 óta léteznek az úgynevezett „holland levelek”, amelyek olyan gazdasági szereplőket intenek óvatosságra, akik feltételezhetően kapcsolatba kerültek illegális ügyletekben érdekelt üzletfelekkel. 2016-ban bekerültek az eszköztárba a támogató jellegű ellenőrzések, majd egy évre rá a támogató eljárások. A munkavállalók tavaly óta kapnak tájékoztatást arról, ha az adóhivatal munkáltatójuk szabálytalan bejelentési és járulékfizetési gyakorlatát valószínűsíti.

A kormányzati célként is megfogalmazott közigazgatási digitalizáció már a kezdet kezdetén, 2011-ben is hangsúlyt kapott az ügyfélszolgáltatások, az adózatás rendszerében. A világszerte követendőnek tartott példák nemcsak a nemzetközi kapcsolatokban kaptak figyelmet, hanem alapvető céljukat, a gazdasági ügyletek nyomon követését is sikerrel teljesítették. Az EKÁER (Elektronikus Közútiáruforgalom-ellenőrző Rendszer), az online pénztárgépek, a vállalati rendszerek digitalizációját is segítő Online Számla rendszer, az Online Nyomtatványkitöltő Alkalmazás, az elektronikus bevallási tervezetek elkészítésének és kijánlásának képessége, a készülőben lévő elektronikus Foglalkoztatási Információs Program és más tervezett fejlesztésünk jelentősen átforgalmazta a NAV tevékenységét és küldetésének szolgálatát. Ha csak az összehasonlítás kedvéért tanulmányozzuk például az eBEV felület népszerűségét, láthatjuk, hogy amíg 2011-ben 200 ezerszer léptek be az ügyfelek, tavaly már két és fél milliószor használták ezt az elektronikus felületet.

Idetartozik az is, hogy a fejlesztések és az új irányok kijelölése kapcsán a NAV évek óta intenzív párbeszédet generál az adótanácsadói, könyvelői, szoftverfejlesztői szektorral. Nyitott a szakmai szervezetek tapasztalataira, meglátásaira és információira a tisztességes gazdasági szereplők érdekében. Bebizonyították ezek az eszközök és eljárások, hogy a hivatal partneri szerepvállalása inkább együttműködővé tette az adózókat, mint a tekintet nélküli szankcionálás. Tavaly például csaknem 45 milliárd forint adóbevétel származott abból, hogy támogató ellenőrzés után önként pótolták elmaradt befizetésüket a megszólított gazdálkodók.

A másik arc

Bár a partneri attitűd mellett továbbra is erős pillér a nyomozhatósági feladatkör, ezen a téren is jó eredményekkel szolgált a megújulás. 2015-től a NAV nyomozószerve erőforrásait a kisebb bűncselekményekről a súlyosabb, a költségvetésnek jelentős károkat okozó, a társadalomra fokozottan veszélyes, szervezeten elkövetett bűncselekmények felderítésére fókuszálta. Az új stratégia eredményeként jelentősen javultak a vagyonszolgáltatási, azaz kármegtérülési adatok, miközben az újonnan indított nyomozások száma és az azokhoz kapcsolódó elkövetési érték csökkent. Míg 2014-ben 18, a szervezettség valamilyen fokát mutató bűnözői szerveződést derített fel és bomlasztott a NAV, addig az azt követő években ez a szám tartósan 50, majd 60 fölé emelkedett. Évről évre, a pénzügyi nyomozók által, kényszerintézkedéssel biztosított kriminális vagyon egyre nagyobb hányada kapcsolódik a szervezeten elkövetett bűncselekmények miatt folytatott nyomozásokhoz. Ez az összeg, az elmúlt évben elérte 61 és félmilliárd forintot.

Folyamatosan változó vámkörnyezet

Világszerte megfigyelhető tendencia a vámhatóságok szerepének átalakulása. 2011-ben 25 olyan uniós vagy nemzeti jogi szabályozáson alapuló termék, illetve témakör volt, ami a vámeljáráásokban kiemelt figyelmet követelt. Ilyen például a szellemi tulajdonjog-védelemmel, a termékbiztonság szabályrendszerével érintett termékek, a védett állat- és növényfajokból készült áruk. Az uniós állampolgárok életének, egészségének és testi épségének, továbbá a környezet védelmének mind hangsúlyosabbá

válásával az elmúlt tíz évben további 14 termékkör került a vámellenőrzések homlokterébe. Emellett a már korábban ellenőrzött termékkörök szabályrendszerei is változtak, átalakultak, a legtöbb esetben szigorodtak. Az Unió a vám tekintetében megfogalmazta digitalizációs stratégiáját, amelynek alapján végzi a NAV nemzeti szinten vámszakterületi informatikai fejlesztéseit.

Az Uniós Vámkódex (UVK) egyik legfontosabb vívmánya a vámhatóságok és az ügyfelek közötti kapcsolattartás elektronikus útra terelése. A kapcsolattartásnak fő szabály szerint papírmentesen, elektronikus környezetben kell megvalósulnia. Az uniós és a nemzeti vámrendszerek folyamatos fejlesztése nyomán a behozatali vám-eljárások vám-árunyilatkozatait mára már gyakorlatilag 100 százalékban elektronikusan nyújtják be a NAV ügyfelei. A vámengedélyek kiadásának teljes folyamata szintén elektronikusan zajlik.

Ugyancsak alkalmazkodni kell ahhoz, hogy az internetes kereskedelem az elmúlt években hatványozottan növekedett, megváltoztatta a nemzetközi kereskedelmi környezetet, ideértve a határokon átnyúló áruforgalmat is. Míg egyrészt az e-kereskedelem megkönnyíti a globális piacokhoz való hozzáférést, különösen a mikro-, kis- és középvállalkozások számára, addig a vámhatóságok az egész világon szembesülnek a növekvő pénzügyi és egyéb kockázatokkal. Az e-kereskedelem exponenciális növekedése az elmúlt évtizedben az áfafizetési mentességre vonatkozó 22 eurós küszöbértékkel együtt jelentős bevételkiesést okozott a tagállamok számára. Ezt felismerve az Európai Bizottság az áfamentesség eltörléséről döntött, aminek alapján 2021. július 1-jétől az alacsony értékű küldeményekről minden esetben vám-árunyilatkozatot kell adni. A vámfeldolgozó rendszert alkalmazhatóvá kell tenni, hogy a milliós nagyságrendű bejelentésnövekedést zavartalanul kezelhesse, a természetes személyek interneten is kezdeményezhessék a vámeljárást, illetve a postai szolgáltatók részére egyszerűsítéseket biztosítson a NAV.

Alkalmazkodó szervezet

A változó világ digitális trendjei, az adóztatási filozófia átalakulása a szervezet belső folyamatait sem hagyta érintetlenül. A házon belüli digitalizáció nélkül aligha lehetett volna tovább lépni. A munkavégzést támogató rendszerek folyamatos fejlesztése mára jelentős munkaóra- és papírmegtakarítást tesz lehetővé. Jól érzékelteti ezt például az, hogy virtuális szervereink száma 100-ról 2 ezerre nőtt a tíz év alatt. Az iratforgalomban az elektronikus iratok aránya tíz éve még nem érte el az 50 százalékot, ma viszont már meghaladja a 85 százalékot.

A szervezet közelmúltbeli változásai kapcsán okvetlenül említést érdemel az új Rendszeti Koncepció, amely a gazdaság fehéritését jelentősen támogató járőrtevékenységet 2021-től egy szakmai megrendelés által vezérelt, centralizált működési modellben valósítja meg. Célként határoztuk meg, hogy egyre szűkülő erőforrásainkkal, valamint az évről évre növekvő szolgálati feladatainkkal párhuzamosan egy olyan egységes és jól szervezett, professzionális egységet hozunk létre, amely által Magyarország egész területén a nap 24 órájában biztosítható a folyamatos jelenlét. Ugyancsak régóta esedékes volt a jövedéki adóztatás integrációja a többi adónemet lefedő struktúrába.

2021, a vízváltásztó

Ez az év több szempontból is vízváltásztó szerepű a NAV történetében. Nemcsak a digitalizáció, a valós idejű adat-szolgáltatások teljeskörűsége, a szervezeti folyamatok korszerűsítésének újabb állomása miatt, hanem azért is, mert a tíz évvel ezelőtt megkezdődött integráció a NAV munkatársainak egységes jogállásáról szóló törvény hatálybalépésével minden bizonnyal kiteljesedik. Az új jogszabály rendet tesz a munkakörök, a besorolás rendszerében, megteremt a teljesítmény valódi értékelésének esélyét, életszerű humánpolitikai és gazdálkodási viszonyokat teremt. Megnyílik az esély a lojális és elhivatott kollégák megbecsülésére, akikre épül ennek a szervezetnek a jelene és a jövője is.

DR. SORS LÁSZLÓ

Nemzeti Adó-
és Vámhivatal